

Якухно І.І.

*Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ РЕГІОНУ

У статті розглядаються основні організаційно-педагогічні умови розвитку регіональних систем післядипломної освіти педагогічних працівників. Висвітлюються проблеми забезпечення неперервності в підвищенні кваліфікації вчителів, створення незалежної педагогічної експертизи як інноваційної форми діагностики професійного рівня педагогів, організації інноваційної освітньої діяльності та наукових досліджень в регіональних інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: *неперервна освіта, особистісно орієнтована освіта, наукове забезпечення, співвідношення теорії і практики, удосконалення змісту та організаційних форм післядипломної освіти, статус регіональних інститутів післядипломної педагогічної освіти.*

Постановка проблеми

Сталий розвиток конкурентоспроможних регіональних систем післядипломної педагогічної освіти відповідно до «Плану дій щодо реформування системи педагогічної і післядипломної освіти педагогічних працівників на 2009–2012 рр.», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 02.03.09 № 190, можливий тільки тоді, якщо їх інноваційна модель ґрунтується на сучасній науковій основі [1].

Дослідниками післядипломної педагогічної освіти Є.Белозерцевим, С.Вершловським, Л.Даниленко, В.Куценком, В.Крічевським, Ю.Н.Кулюткіним, В.Олійником, В.Онушкіним, А.Орловим, Є.Тонконогою, Г.Сухобською визначено її основні структурні компоненти. Саме їх склад, сутність та взаємозв'язки уможливають функціонування всієї системи як єдиного цілого. Серед цих складових (мета, зміст, форми, методи, учасники процесу навчання, матеріальні, кадрові, фінансові умови) найбільш динамічними і гнучкими є організаційно-педагогічні умови. Саме їх визначення, створення та включення в загальну систему дозволяють управляти інноваційним розвитком післядипломної освіти педагогічних працівників регіону.

Теоретичне осмислення організаційно-педагогічних умов інноваційного розвитку регіональних систем післядипломної педагогічної освіти дає змогу з

достатнього науковою обґрунтованістю вирішувати актуальні і перспективні питання організації діяльності навчальних закладів та методичних установ щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

У сучасних реаліях реформування суспільства складно йти на серйозні перетворення в освіті без об'єктивного аналізу ситуації, що склалася, виявлення протиріч і невідповідностей, які стримують інноваційний розвиток системи післядипломної освіти, без обґрунтування необхідності та можливості переходу її на якісно новий рівень.

Серед основних організаційно-педагогічних умов інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти найважливішими найчастіше визначаються:

- неперервність освіти педагогічних кадрів як складний соціальний процес, що віддзеркалює сучасні суспільні тенденції реформування освіти, орієнтованої, передусім, на успішну самореалізацію особистості;
- науково-теоретичне забезпечення інноваційних процесів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування післядипломної освіти педагогічних кадрів;
- взаємозв'язок і взаємодія фундаментальної науки та практичної спрямованості інноваційних процесів у регіональних системах післядипломної педагогічної освіти;
- широке запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інтенсифікація інноваційної освітньої діяльності;
- орієнтація регіональних систем післядипломної педагогічної освіти на демократизацію, гуманізацію та широке самоуправління;
- створення незалежної педагогічної експертизи як інноваційного інструмента діагностики професійного рівня освітнього працівника;
- компетентнісний підхід до визначення змісту післядипломної освіти педагогічних кадрів на основі державних професійних стандартів;
- ефективний зворотній зв'язок та всебічний аналіз результативності реалізації педагогічними працівниками освітніх інновацій, професійних знань та умінь, надбаних засобами післядипломної освіти [2].

Найсуттєвішою організаційно-педагогічною умовою інноваційного розвитку післядипломної освіти педагогів є її неперервність. Головною тут виступає мета забезпечення розвитку і самореалізації особистості вчителя на всіх етапах його професійної діяльності.

Вчитель та його професійна підготовка визнаються у суспільстві основними ланками реформування всієї національної системи освіти. Такий підхід дає змогу на практиці здійснити консолідацію базових форм спеціальної освіти педагога: довузівської, вузівської та післядипломної.

Дана тріада може бути реалізована тільки за умови зацікавленого став-

лення усіх задіяних сторін, насамперед, через плідну співпрацю вищих педагогічних навчальних закладів та вищих навчальних закладів системи післядипломної освіти вчителів.

Таким чином, неперервна професійна освіта педагогічних кадрів являє собою цілий комплекс взаємопов'язаних проблем: розвиток мотиваційної сфери особистості, формування ієрархії її життєвих цінностей, навичок самоосвіти, потреби в самовдосконаленні та професійній самореалізації.

Вдосконалення неперервної педагогічної освіти об'єктивно вимагає здолати знеособлений, масовий підхід і формалізм, властивий нині діючій системі післядипломної освіти вчительських кадрів. Основними чинниками, що забезпечують професійне зростання педагогів, мають бути наступність базової і післядипломної освіти; взаємозв'язок різних форм освіти і самоосвіти; оптимальне задоволення реальних потреб педагогів за умови диференціації та індивідуалізації змісту і форм навчання; поєднання формальних і неформальних форм додаткової, у тому числі і професійної, освіти [3].

Виявивши функціональну специфіку окремих ланок післядипломної педагогічної освіти, визначивши в кожній з них загальне і особливе, встановивши необхідну наступність між ланками, дослідивши внесок кожної ланки системи в загальний процес забезпечення всебічного розвитку особистості професіонала, можна буде на новому рівні оцінити й всю систему неперервної освіти особистості вчителя.

Не менш важливою організаційно-педагогічною умовою інноваційного розвитку регіональних систем післядипломної педагогічної освіти є її науково-методологічне забезпечення.

Для регіональних навчальних закладів післядипломної педагогічної освіти останні десятиріччя розвитку характеризуються інтенсивним зростанням обсягів і впливу науково-дослідної та експериментальної діяльності відповідних організаційних наукових структур — кафедр, центрів, лабораторій — на зміст, засоби, методи і форми підвищення кваліфікації керівних і педагогічних кадрів освіти.

Науково-експериментальна робота в регіональних інститутах післядипломної педагогічної освіти включає дослідження з питань компетентнісного підходу, особистісно орієнтованої освіти, інтерактивних методик навчання, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, теорії і практики створення сучасних підручників, педагогічних програмних засобів тощо.

В організації наукової, науково-дослідної та експериментальної роботи в регіональних вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти можливо виділити такі основні тенденції:

- створення експериментальних майданчиків з апробації і впровадження наукових досліджень;
- участь у всеукраїнських та регіональних освітніх, педагогічних та нав-

чально-методичних експериментах;

- створення в регіональних закладах післядипломної педагогічної освіти наукових кафедр і науково-методичних підрозділів, діяльність яких має інноваційну спрямованість, зокрема центрів науково-педагогічної інформації (Київський, Житомирський обласні інститути післядипломної педагогічної освіти); центрів етнопедагогічних інновацій (Закарпатський, Чернівецький обласні інститути післядипломної педагогічної освіти); нетрадиційних методик навчання (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти), менеджменту освіти (Житомирський обласний, Південноукраїнський регіональний інститути післядипломної педагогічної освіти);

- розроблення та експериментальне запровадження в практику нових організаційно-методичних документів, спрямованих на подальший розвиток усіх ланок підвищення кваліфікації і професійного вдосконалення педагогічних працівників;

- ініціювання науково-методичних досліджень з питань розроблення та впровадження новітніх освітніх і педагогічних технологій, проблем оновлення змісту освіти, форм, методів і засобів навчання;

- підготовка наукових і науково-педагогічних працівників з числа штатних співробітників обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти.

Дослідження дало змогу систематизувати проблемно-творчі напрями експериментальної діяльності спеціалізованих наукових лабораторій в регіональних інститутах післядипломної педагогічної освіти:

1. лабораторії з проблем регіоналізації гуманітарної освіти (Рівненський, Хмельницький ОІППО);

2. лабораторії освітньо-виховних систем сільської школи (у вісьмох обласних ОІППО);

3. центри і лабораторії практичної психології і соціальної роботи (в республіканському Автономної Республіки Крим, обласних, Київському і Севастопольському міських інститутах післядипломної педагогічної освіти);

4. лабораторії моніторингу якості освіти і тестових технологій (у 27-ми регіональних інститутах післядипломної педагогічної освіти);

5. лабораторії інноваційних технологій (у 18-ти обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти).

Аналіз змісту діяльності інноваційних організаційних структур у регіональних вищих навчальних закладах післядипломної педагогічної освіти дає змогу визначити певні напрями вдосконалення їх роботи.

По-перше, — проектування і розробка концепцій та методик дослідження соціально-освітнього простору, який формується в середовищі регіональної післядипломної педагогічної освіти; зокрема, це стосується:

- характеристики прогнозованого контингенту суб'єктів освітньої діяльності — викладачів, методистів, керівників навчальних закладів, організаторів

освіти, щодо профілів їхньої підготовки і рівнів кваліфікації, очікувань, запитів, професійних потреб;

- готовності викладачів, методистів регіональних інститутів післядипломної педагогічної освіти (соціальної, функціональної, педагогічної, психологічної) та здатності до організації навчального процесу з підвищення кваліфікації кадрів на інноваційних засадах;

- спроможності науково-технологічного забезпечення щодо ефективного здійснення інноваційного освітнього процесу (запровадження нових інформаційних технологій, варіативних програм курсового підвищення кваліфікації, кредитно-модульної системи тощо).

По-друге, — дослідження наукових основ включення в освітньо-розвивальний простір ОІППО інноваційних моделей організації педагогічного процесу.

По-третє, — наукове обґрунтування умов функціонування та взаємодії інноваційних моделей організації педагогічного процесу в системі післядипломної педагогічної освіти, виявлення їх інтеграційних можливостей з урахуванням чинників науково-методичного, інформаційного, організаційного, діагностичного та дидактичного забезпечення.

По-четверте, — здійснення педагогічних, соціально-педагогічних досліджень з питань професійних компетентностей сучасного педагога [4].

Як показало дослідження, заклади системи післядипломної освіти ще не забезпечують рівновагу теорії і практики. У навчальному процесі рідко використовуються ділові і рольові ігри, інтерактивні практичні заняття, тренінги, кейс-технології тощо. Докурсова робота курсантів в більшості випадків проводиться формально і тому педагоги часто не готові до сприйняття змісту курсів. Багато навчальних планів, програм, як правило, не враховують індивідуальні запити і потреби слухачів.

Актуальною є проблема раціонального співвідношення теорії і практики у змісті та організації післядипломної педагогічної освіти.

До складних і недостатньо розроблених педагогічних проблем, що мають не тільки теоретико-методологічне, але і прикладне значення, відносяться проблеми, пов'язані з поглибленим аналізом реального статусу сучасної системи післядипломної освіти.

Необхідність реформування регіональних закладів післядипломної освіти педагогічних працівників назріла давно і мало ким заперечується. Однак організаційні механізми розвитку системи залишаються несформованими: проект Закону «Про післядипломну освіту» завис у комітетах Верховної Ради України, а «Зміни до Положення про республіканський (Автономної Республіки Крим), обласні та Київський і Севастопольський міські інститути післядипломної педагогічної освіти», затверджені наказом Міністерства освіти і науки України від 31.07.09 № 712, суперечать положенням Закону «Про вищу освіту» щодо статусу регіональних ІППО [5].

Висновки

1. Теоретичне осмислення організаційно-педагогічних умов інноваційного розвитку регіональних систем післядипломної педагогічної освіти дає змогу з достатньою науковою обґрунтованістю вирішувати актуальні і перспективні питання діяльності навчальних закладів та методичних установ щодо підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

2. В період глобалізації ринків праці та освітніх послуг найсуттєвішими організаційно-педагогічними умовами розвитку системи післядипломної педагогічної освіти є неперервність, компетентнісний підхід, особистісна орієнтованість у підвищенні кваліфікації педагогічних кадрів, широке запровадження дистанційної освіти, сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, створення незалежної педагогічної експертизи рівня професійної підготовки вчителів, здійснення фундаментальних наукових досліджень з питань післядипломної освіти педагогічних кадрів; сумісність, наступність та послідовність у змісті діяльності усіх ланок післядипломної педагогічної освіти.

3. Обов'язковою передумовою збереження та поступального розвитку регіональних систем підвищення кваліфікації працівників освіти є однозначне вирішення на законодавчому рівні проблеми статусу обласних і міських інститутів післядипломної педагогічної освіти, усунення існуючих суперечностей в Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту» та чинному «Положенні про республіканський (Автономної Республіки Крим) обласні та Київський і Севастопольський міський інститути післядипломної педагогічної освіти» з даного питання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.03.09 № 190 «Про затвердження Плану дій щодо реформування системи педагогічної і післядипломної освіти педагогічних працівників на 2009–2012 роки». — Режим доступу: [http:// www.mon.gov.ua/education/avarage...](http://www.mon.gov.ua/education/avarage...)

2. Чегодаев Н.М. Теоретические и организационные основы инновационных процессов в системе последипломного образования педагогических кадров / Н.М.Чегодаев. — СПб., 1997. — 395 с.

3. Олійник В.В. Концептуальні засади підготовки педагогічних та керівних кадрів освіти України в сучасних умовах / В.В.Олійник, Л.І.Даниленко // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи: зб. наук. праць. — К.: Логос, 2001. — Вип. 4. — С. 69–79.

4. Чегодаев Н.М. Организационно-педагогические условия совершенствования системы повышения квалификации педагогических кадров: монография / Н.М.Чегодаев. — СПб.: СПбГУПМ, 1993. — 132 с.

5. Якухно І.І. Проблеми і суперечності інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти / І.І.Якухно // Післядипломна освіта в Україні. — 2009. — № 2(15). — С. 10–14.

В статье рассматриваются организационно-педагогические условия развития региональных систем последипломного образования педагогических работников. Освещаются проблемы обеспечения непрерывности в повышении квалификации учителей, создания независимой педагогической экспертизы как инновационной формы диагностирования профессионального уровня педагогов, организации инновационной образовательной деятельности и научных исследований в региональных институтах последипломного педагогического образования.

Ключевые слова: непрерывное образование, личностно ориентированное образование, научное обеспечение, соотношение теории и практики, усовершенствование содержания и организационных форм последипломного образования, статус региональных институтов последипломного педагогического образования.

In the article pedagogico-organizational preconditions of development of regional systems of postdiploma education of teachers are revealed. Problems of continuity in improving qualifications, independent appraisal of professional level of pedagogues, organization of innovative activities and scientific research at regional institutes of postdiploma pedagogical education are shown.

Key words: continuous education, person-orientated education, scientific provision, correlation between theory and practice, modernization of contents and forms of postdiploma education, legal status of regional institutes of postdiploma pedagogical education.